

Herrens måltid

frikirkens **TEMAHEFTER**

Herrens måltid

Utarbeidet av Teologisk Fagråd:

Sven Aasmundtveit, Linn Sæbø, Sigvald L. Steilbu, Torleif Elgvin
og Jan Løkkeborg.

© Den Evangelisk Lutherske Frikirke 2013

www.frikirken.no

ISBN 978-82-998401-4-9

Trykk: 07 Gruppen

Omslagsdesign og sats: Geir Fløde

Tidligere utgitt i denne serien:

Mann og kvinne

Kirken og klimautfordringene

Skriften og kirken

Misjon til Israel og folkeslagene

Innhold

Forord	5
I. Innledning	7
II. Hva er nattverden?	9
A. Sentrale skriftsteder om nattverden	9
B. Hva sier vår bekjennelse om nattverden	10
C. Nattverden – kirkens hjerte og pulsslag	10
III. Nattverden – et historisk streif	13
A. Den eldste kirken	13
B. Tidlig middelalder	13
C. Senmiddelalderen	14
D. Reformasjonen	14
IV. Hva må til for at nattverden er gyldig?	15
A. Ulike typer brød – og vår kirkes praksis	15
B. Vinen – ulike typer drikk og vår kirkes praksis	17
V. Om innstiftelsen og forvaltningen av nattverden	19
A. Til god nattverdforvaltning hører	19
B. Nattverd som feiring	20
C. Barn og nattverd	21
D. Udøpte og nattverd	22
E. Nattverd og kirketukt	23
F. Nattverd i husmenigheten	23
VI. Anbefalinger til Frikirkens menigheter	24
VII. Tillegg	25
Liturgi for nattverd i Den Evangelisk Lutherske Frikirke	25
Martin Luthers forklaring til nattverden	34
Oppskrift på usyret nattverdrød	35
Nattverdbønner og takkebønner	36
Liturgi for påskemåltid	37

Forord

Denne veiledningen om nattverden og nattverdpraksis i Den Evangelisk Lutherske Frikirke har sitt utgangspunkt i det forrige heftet som ble gitt ut om nattverden fra Frikirken; ”Ta og et, ta og drikk”. Det er Frikirkens teologisk fagråd som har utarbeidet heftet. Det er lagt vekt på enkelt og forståelig språk, slik at heftet skal være lett å bruke. God teologisk refleksjon over nattverdens innhold og betydning er viktig, men fagrådet har i større grad enn tidligere vektlagt en mer praktisk-teologisk tilnærming.

De praktiske sidene og tilrettelegging av nattverden har fått en sentral plass i heftet. Håpet er at heftet ikke bare skal være et studiehefte for spesielt interesserte, men at det også skal kunne virke fornyende, og være et ressurshefte for menigheten i nattverdsfeiringen.

Utarbeidet av Teologisk Fagråd: Sven Aasmundtveit, Linn Sæbø, Sigvald L. Steilbu, Torleif Elgvin og Jan Løkkeborg.

I. Innledning

innledning til Nattverden i *Forklaringer til den lille katekisme* sier Martin Luther at det er særlig fire ting vi må vite om, og gi akt på; hva sakramentet er, hvem som bør bruke det, hva det gagnar og hvordan en bør berede seg for å nyte det verdig. Dette lille heftet ønsker å gi menigheten og lederskapet svar på dette.

Vi lever i et stadig mer felleskirkelig kirkelandskap og vi tror at det er viktig å løfte fram det som er styrken, og hva som kjennetegner det lutherske synet på nattverden. Nattverden har vært, og skal fortsatt være, en sentral del av menighetens gudstjenestefeiring. I heftet vil en finne en god begrunnelse på hvorfor.

Videre ønsker Fagrådet ikke bare å drøfte de ulike teologiske sidene ved selve nattverden, men også rette blikket på praktiske sider og utfordringer ved nattverden. Nattverden og barna, nattverden som feiring, oppskrifter både for nattverdrød og påskemåltid er noe av det heftet har blitt utvidet med. Heftet er en ressurs med gode forslag til nattverdfeiringen. Mot slutten kommer en oppsummering og anbefaling i forhold til nattverdfeiring.

II. Hva er nattverden?

A. Sentrale skriftsteder om nattverden

De følgende skriftstedene er blant de mest sentrale avsnittene om Herrens måltid i Bibelen:

Mens de holdt måltid, tok Jesus et brød, takket og brøt det, ga disiplene og sa: «Ta imot og spis! Dette er min kropp.» Og han tok et beger, takket, ga dem og sa: «Drikk alle av det! For dette er mitt blod, paktens blod, som blir utøst for mange så syndene blir tilgitt. Jeg sier dere: Fra nå av skal jeg ikke drikke av denne vintreets frukt før den dagen jeg drikker den ny sammen med dere i min Fars rike.»

(Matt 26,26–29)

I den natt da Herren Jesus ble forrådt, tok han et brød, takket, brøt det og sa: «Dette er min kropp, som er for dere. Gjør dette til minne om meg!» Likeså tok han begeret etter måltidet og sa: «Dette begeret er den nye pakt i mitt blod. Hver gang dere drikker av det, gjør det til minne om meg!» For hver gang dere spiser dette brødet og drikker av begeret, forkynner dere Herrens død helt til han kommer.

(1 Kor 11,23b–26)

Jesus sa da til dem: «Sannelig, sannelig, jeg sier dere: Hvis dere ikke spiser Menneskesønnens kropp og drikker hans blod, har dere ikke livet i dere. Men den som spiser min kropp og drikker mitt blod, har evig liv, og jeg skal reise ham opp på den siste dag. For min kropp er sann mat, og mitt blod er sann drikk. Den som spiser min kropp og drikker mitt blod, blir i meg og jeg i ham. Slik den levende Far har sendt meg, og jeg lever ved ham, slik skal også den som spiser meg, leve ved meg.»

(Joh 6,53–57)

Velsignelsens beger som vi velsigner, gir ikke det oss del i Kristi blod? Brødet som vi bryter, gir ikke det del i Kristi kropp? Fordi det er ett brød, er vi alle én kropp. For vi har alle del i det ene brød.

(1 Kor 10,16–17)

B. Hva sier vår kirkes bekjennelser om nattverden?

De tre oldkirkelige bekjennelsesskriftene: den nikenske, apostoliske og atanasianske, som vår kirke bekjenner seg til, sier ikke noe spesifikt om nattverden. Heller ikke det evangelisk lutherske bekjennelsesskriftet, Confessio Augustana, sier mye som er aktuelt for vår tid om nattverden. Imidlertid heter det følgende i artikkel 13 i Augustana om bruken av sakramentene:

De (sakramentene) er gitt for å vekke og styrke troen hos dem som bruker dem. Derfor skal sakramentene brukes slik at troen slutter seg til dem og tror de løfter som ved sakramentene blir tilbudt og vist oss.

I vårt bekjennelsesskrift, den lille katekisme, sier Martin Luther:

Det ser vi av disse ordene: «Det gis for dere» og «det utøses for dere til syndenes forlatelse». Med disse ord gir Gud oss i sakramentet tilgivelse, liv og salighet. For der hvor syndene blir tilgitt, der er det også liv og salighet.

C. Nattverden – kirkens hjerte og pulsslag

Nattverden ble feiret hver helligdag i oldkirken og de reformatoriske kirken på Luthers tid. Det var et uttrykk for hvor sentralt samlingen om Herrens bord er i menighetens liv.

Aldri synliggjøres kirken sterkere enn når den samles om Ordet og sakramentet. Kirken er ikke en organisasjon, og samlingen om Herrens bord er ikke en av mange kirkelige aktiviteter og tiltak. Nattverden er kirkens hjerte og pulsslag. De kristne som i sitt daglige liv forsøker å leve i pakt

med evangeliet, samles på oppstandelsens dag, Herrens dag, med sine trossøsken. Da framtrer Kristi kirke som det den er; Guds folk, Kristi legeme, Den hellige ånds tempel hvor Far tilbes i ånd og sannhet. I nattverden møter vi den treenige Gud. Skaperen gir oss av skapelsens gode gaver i brød og vin. Den inkarnerte Kristus, han som tok på seg menneskelig skikkelse, gir oss seg selv. Ånden gjør gavene nærværende for oss.

Forenklet kan vi si at nattverden kan summeres opp i fem stikkord:

Takke og lovprisningsmåltid

De første kristne kalte nattverden eukaristi, takksigelse. Det betyr en menighet som lovpriser, og forkynner både for mennesker, makter og myndigheter at måltidet er et seiersmåltid. I måltidet gir vi lovprisning, takk og tilbedelse til Han som er universets Herre.

Et minnemåltid – som Skriften sier, gjør vi det til minne om Jesus. Å minnes i denne sammenheng er noe annet enn å komme på noe vi har lett for å glemme.

Det er ikke slik at vi må minne oss selv på ham, eller huske på ham. Det greske ordet anamnesis, som er brukt om å minnes, er avledet av å påkalle, bringe nær. Det å minnes betyr at Han bringes nær og er selv nærværende, gjennom nattverdelementene og gjennom Ordet.

Et nådemåltid – vi får del i Jesu død og oppstandelse.

I tilsigelsen etter nattverden blir det sagt: ”som han gav til soning for alle våre synder.” Vi mottar Guds nåde gjennom Jesu legeme og blod. Jesus knytter i innstiftelsen sammen den gamle og nye pakt når han bryter brødet og gir kalken. Her møter vi den gamle pakts måltidsoffer der øverstepresten gir ut fra det som ofres på alteret, og den nye pakt der Jesus selv er den som er ofret og gir seg selv som den ofrede. I oppstandelsen sprenges bildet, Han som ble ofret er Han som lever.

Et fellesskapsmåltid – vi har alle del i det samme legeme og samme blod.

Nattverden er paktsmåltidet der vi knytter forbund med hverandre og med Kristus. I nattverden blir menigheten virkeliggjort sterkere enn i

noe annet den foretar seg.

I nattverden har vi fellesskapet med den universelle Kirken på jorden. Men vi løfter også vårt hjerte og tar del i den evige himmelske menighets lovsang, som vi en gang vil forenes fullkomment med.

Et håpsmåltid – ”inntil han kommer.”

Nattverdbordet peker mot Guds framtid, det leder vår tanke og ånd mot Lammets bryllupsmåltid på den nyskapte jord. Hver gang vi går til nattverd, er det en forsmak på dette festmåltidet og Guds folks fullendte fellesskap med Kristus der.

Som et gjensvar på Kristi fullkomne offer bærer vi fram vårt legeme som et levende og hellig offer som er til Guds behag. (Rom 12,1)

Menigheten ofrer seg selv og sitt liv til Gud som et takkeoffer.

Nattverden er ikke bare en symbolsk handling, eller en symbolsk bro mellom den troende her nede og Kristus der oppe. Vi ønsker å løfte fram et frimodig luthersk syn på nattverden der vi tror at Kristus er virkelig til stede gjennom elementene som er innviet ved Guds ord og bønn. Vi vil oppmuntre våre menigheter til å få et rikere syn på nattverden, til å gripe den som et mysterium. Den franske kristne tenker og matematiker Blaise Pascal sa: ”Hjertet har en forstand som forstanden ikke forstår.”

III. Nattverden – et historisk streif

A. Den eldste kirken

Gjennom historien har kirkens feiring av gudstjenesten variert både i form og innhold, noe som også har påvirket nattverdfeiringen. I de tre første århundrene var hele gudstjenestens liturgi bygd opp rundt Jesu handling og ord ved innstiftelsen, og menigheten deltok aktivt. Nattverdfeiringen besto av følgende ledd:

1. “Han tok”, frambæring av gavene; brød og vin. (Offertorium.)
2. “Han velsignet”, takkebønn med innvielse av gavene.
(Eukaristibønn.)
3. “Brøt det”, brytingen av det innviede brødet før utdelingen.
(Fraksjon)
4. “Gav dem”, utdelingen/altergangen. (Kommunion)

Nattverdfeiringen var for de døpte, de udøpte gikk ut før nattverdhandlingen.

B. Tidlig middelalder

I middelalderen får gudstjenesten en mer ”offisiell” status med en ny verdighet og høytidelighet. Antall bønner og seremonier tiltar. Presten blir mer sentral, mens menigheten i større grad blir tilskuere. Fra ca. år 1000 går man over til å bruke usyret oblatkjeks i stedet for vanlig gjæret brød i vestkirken. Med vanlig gjæret brød som skulle brytes, ble brødsbrytelsen et ledd i nattverdliturgien, ledsaget av at prestene og folket sang Agnus Dei (O Guds lam). Med innføringen av oblater forsvinner brødsbrytelsens symbolske og funksjonelle betydning. En oblatkjeks til hver nattverd gjest markerer også at den religiøse individualismen er på frammarsj.

C. Senmiddelalderen

I senmiddelalderen (1200–1500-tallet) får de visuelle elementer stadig større plass i gudstjenesten. For nattverdens del flyttes oppmerksomheten fra innstiftelsesordene til prestens presentasjon av elementene (elevasjonen). Rett etter innstiftelsesordene løftet presten både den store oblaten (hostien), og deretter kalken over hodet.

D. Reformasjonen

Luthers to forslag til gudstjenesteordning viser at han ønsket å gå tilbake til oldkirkens messe. Luther arbeidet fram mot en mer handlingsbestemt menighetsgudstjeneste hvor alle tar aktivt del.

Mange fant det vanskelig med det som opplevdes som “massealtergang” – en vanenattverd, ofte mer styrt av sosialt press enn av åndelig søken. En av grunnene til dannelsen av Den Evangelisk Lutherske Frikirke var oppgjøret med det man opplevde som “tvungen altergang” og skriftemåls- og absolusjonspraksisen i forbindelse med denne. Kravet om å nærme seg Herrens bord på en verdig måte, førte til at nattverdsøkningen sank betraktelig i vårt land. Det som i utgangspunktet skulle være fromme ønsker for en rett feiring av Herrens nattverd, ble snart en avsakramentalisering av fromhetslivet for mange.

IV. Hva må til for at nattverden er gyldig?

Resultatet av pietismen og et symbolsk syn på nattverden har vært mindre vektlegging av selve forvaltningen av nattverdelementene. Hvordan nattverden blir forvaltet og hvilken type vin og brød en bruker har vært mindre viktig enn den personlige tilegnelsen av nattverden. Ved et symbolsk nattverdsyn kan også bestanddelene i nattverden ha mindre betydning, siden man betrakter måltidet mer som et minnemåltid.

Den ytterste konsekvens av dette blir paradoksalt nok en svakere forpliktelse på Skriften. Det viktigste blir ikke om det er vin eller hvilken type brød vi spiser eller om forvaltningen skjer i tråd med Skriftens og kirkens tradisjon, men om det skjer helhjertet. I verste fall kan det føre til at det ikke er nattverd vi feirer i det hele tatt, men noe som bare ligner på det.

Derfor vil vi videre ta i betraktning hva som hører med under en rett forvaltning av nattverden.

A. Ulike typer brød – og vår kirkes praksis

I Den Evangelisk Lutherske Frikirkes menigheter brukes som oftest alminnelig gjæret brød. Det meste av brødet brytes opp på forhånd. Noe brytes under lesning av innstiftelsesordene.

Flere menigheter har gått over til usyret brød enten i oblatens form eller som brødleiver som brytes eller rives i stykker. Grunnen er trolig en fornyet oppmerksomhet på jødernes påskemåltid og at Jesus brukte usyret brød (ikke gjæret) ved innstiftelsen av nattverden.

Hva egner seg best, og på hvilken måte ivaretar vi best symbolikken i nattverdmåltidet?

Usyret eller gjæret brød?

Det daglige brødet på Jesu tid liknet i form på et pitabrød. Under påskemåltidet brøt Jesus et usyret brød, et flatt pitabrød laget uten hevingsmidler.

Et vanlig bakt (syret/gjæret) brød vil peke på Jesus som det levende brød som er kommet ned fra himmelen, og Guds brød som gir verden liv (Joh 6,51; 6,33). Et vanlig brød henspeiler både på det daglige brødet og det brødet som gir oss evig liv: Jesu legeme. I den ortodokse kirke legger man vekt på at gjæret som legges inn i deigen forsvinner gjennom at brødet blir stekt. I det ferdig stekte brødet er det ikke lenger noe gjær igjen. På samme måte tok Jesus våre synder på seg, men gjennom hans død og oppstandelse ble synden tatt bort.

Usyret brød

Påskan var det usyrede brøds høytid, og Jesus brukte usyret brød da han innstiftet nattverden. Det skulle ikke finnes noe gjæret bakst i jødiske hus. Paulus tar de jødiske påskeskikkene som utgangspunkt når han formaner menigheten i Korint til å rydde ut surdeigen og ta oppgjør med synd som hadde sneket seg inn i fellesskapet.

Den latinske kirken på 1000 – tallet vektla betydningen av at nattverdbrødet skulle være usyret, fordi Kristi legeme er uten synd og uødelig.

Nattverdoblaten er et slags usyret brød, bakt av hvete. Oblaten kom i bruk i Vestkirken i middelalderen og er gjerne preget med et symbol, f.eks. Lammet med seiersfanen, korsmerket. Symbolikken ivaretar tanken om Jesus som løsepenge for oss (Matt 20,28). Imidlertid går tanken om måltidskarakteren, og tanken om Jesus som det ene brød, tapt ved de mange oblatene (1 Kor 10,17). Forståelsen av menigheten som ett legeme forent i Kristus, kommer sterkt til uttrykk i nattverdteologien i 1. Korinterbrev. ”Fordi det er ett brød, er vi alle ett legeme. For vi har alle del i det ene brød.” Det ene brød sikter til Kristus, han som er vårt påskelam som er slaktet.

Konklusjon:

Vi anbefaler å ta i bruk ett brød som brytes under nattverdmåltidet. Ved å ta i bruk usyret brød, vises sammenhengen til Jesu påskemåltid. Brødet kan ha form som et pitabrød, eller formes med en spesiell symbolikk (se oppskrift s. 35). Å bruke et vanlig brød bakt med hvetemel, kan minne oss om behovet for Jesus hver eneste dag, han som er livets brød. Siden nattverdberetningene taler om brød bør man unngå bruk av kjeks, sukkerbrød og eventuelt andre kakevarer.

Hva med allergikere/cøliaki?

Med tanke på allergikere bør det også være et glutenfritt alternativ som blir innviet under innstiftelsen. Man kan eventuelt bake ett brød som er med glutenfritt mel og informere om at det også er tilgjengelig glutenfritt brød for dem som er avhengig av det.

B. Vinen – ulike typer drikk og vår kirkes praksis

Det er to spørsmål som reiser seg med tanke på vinen: Alkoholfritt eller alkoholholdig, og hvilken type nattverdvin bør nyttes?

Det egentlige problemet er dette: Hva kan man anse for å være i samsvar med innstiftelsesordene? Knytter Jesus på en forpliktende måte druevin til nattverden? Bli sakramentets vesen og virkning berørt hvis dette erstattes med noe annet?

Noen vil hevde at avalkoholisert vin ikke var kjent på Jesu tid og holder fast på den alkoholholdige vinen. Mot dette kan hensynet til tidligere alkoholikere veie tungt. I Frikirken har avalkoholisert vin vært mest vanlig. Vi oppfordrer menighetene til å gi tydelig informasjon om hvilken type vin som er brukt, enten det er alkoholholdig vin eller ikke.

I denne sammenheng er det grunn til å ta med det historiske faktum at vinen kan blandes med vann. I den eldste kirke var dette vanlig.

Saft er ikke vin. Til nattverd brukes druevin. Den kan også være avdampet eller alkoholfri druevin. Det er legitimt å blande druevinen med vann dersom man ønsker å redusere alkoholstyrken.

Vintreets frukt

Vinen forkynner og gir oss del i Jesu blod. Jesus taler om seg selv som det sanne vintreet (Joh 15,1) og bruker uttrykket "vintreets frukt" i nattverdordet (Matt 26,29). Til nattverdmåltidet hører derfor vintreets frukt med, uten at typen er avgjørende. Det er noen typer drikk som ikke tilhører en rett nattverdforvaltning.

Vi oppmuntrer til at nattverdvinen innvies i ett beger. På den måten synliggjør vi bedre enheten i nattverdhandlingen.

Selv om vi ikke innfører at alle skal drikke av samme beger, er vårt råd at menighetene bruker ett hovedbeger som innvies, og som det evt. helles fra og til andre mindre beger.

Praksis om bruk av brød og vin

Den (de) som har ansvar for forberedelsen av nattverden, må sørge for at det er tilstrekkelig med brød og vin på nattverdbordet. Om en må etterfylle elementer som ikke har stått på nattverdbordet, bør liturgen lese den tilsvarende delen av innstiftelsesordene på nytt over disse (Dette er Jesu legeme, dette er Jesu blod). Tradisjonelt har det som er blitt til overs fra nattverden blitt samlet og oppbevart til neste gang. Vi ser gjerne at alt på nattverdbordet blir delt ut, og fortært på en god måte innenfor rammene av nattverdmåltidet. Da omgår man problemet med hvordan restene etter nattverden skal oppbevares.

V. Om innstiftelsen og forvaltning av nattverden

Vi har sett på hva som kreves for en rett nattverdforvaltning med tanke på nattverdelementene. Hva kreves i forhold til selve forvaltningen av nattverden?

Her vil vi henwise til Gudstjenestehåndbok for Den Evangelisk Lutherske Frikirke, men vil presisere følgende: Takkebønn, epiklese (påkallelsen av Den hellige ånd) og innstiftelsesordene hører med ved siden av vinen og brødet presentert som beskrevet overfor. Gjennom å spise og drikke de innviede elementene virker sakramentet i den enkeltes liv.

I følge luthersk teologi, vil vi presisere at brød og vin, legeme og blod er begreper som skal forstås rett fram, ikke billedlig.

A. Til god forvaltning hører:

1. Kort redegjøring for nattverden
2. Takkebønn
3. Påkallelsen av Den hellig ånd over gavene
4. Skriftlesing/innstiftelse (1 Kor 11,23–25)
5. Bønn/Fadervår
6. Tydelig innbydelse til nattverdmåltidet
7. Tilsigelsesord etter nattverdutdelingen

I henhold til oldkirkelig mønster representerer punktene 2, 3 og 4 det minimum som må være med. Under innstiftelsen bør nattverdelementene løftes/vises fram for menigheten. Er det flere kalker og fat bør de berøres for å synliggjøre at de er innviet. Til bønnen hører også epiklesen med, påkallelsen av Den hellige ånd.

Vår kirkes liturgihåndbok foreskriver ikke en bestemt utdelingsmåte,

men gir anledning for ulik praksis. Vi vil likevel råde menighetene til å velge en utdelingsform som ivaretar pastors og eldstes ansvar som sakramentsforvaltere og ikke kun sakramentsdistributører. Og det bør forkynnes for hver enkelt nattverd gjest: "Dette er Jesu legeme/kropp" og "Dette er Jesu blod". Samtidig med at ordene forkynnes, blir nattverdelementene gitt til nattverd gjestene. Vi anbefaler ikke intinksjon (der en dypper brødet, normalt en oblat, i vinen), siden det svekker innstiftelsesordene om; "så ofte som dere drikker". Denne formen vil vi bare anbefale ved større stevner med svært mange til nattverd.

B. Nattverd som feiring

Nattverden forvaltes og praktiseres ulikt gjennom året og i de ulike menighetene. Altfor ofte kan nattverden bli dypt alvorstynget.

Selv om hver enkelt av oss skal prøve seg selv om vi er i troen (1 Kor 11,27f), med det alvoret det medfører, er nattverden først fremst en feiring.

I oldkirken var nattverden et festmåltid der menigheten så med forventning og glede fram mot det som skulle bli mottatt. Dette kan løftes fram ved gode sangvalg, og ved en synliggjøring ved forberedelsene til nattverden i selve gudstjenesten. For eksempel kan nattverdelementene bæres fram til nattverdbordet under lovsang.

I feiringen av nattverden kan menighetene reflektere over de forskjellige formene som uttrykk for bibelske sannheter:

Vandrende/kontinuerlig nattverd. Det tematiserer at vi er et folk på vandring. Køen foran nattverdbordet symboliserer pilgrimsvandringen på vei mot det himmelske (Hebr 13,14).

Nattverd i benkene. Her er fokuset på brødunderet. Det tematiserer Jesus som livets brød, Jesus som metter de 5000 (Mark 6,40–44).

Nattverdmåltiden som bordfelleskap. Vi sitter sammen rundt bordet. Man kan gjerne dele et vanlig måltid før selve nattverden. Gjennom brødet og vinen uttrykker måltidet vårt fellesskap, vår enhet med hverandre og Kristus (1 Kor 10,16f).

Det jødisk-kristne påskemåltidet, som uttrykker at vi tar del i en tradisjon med dype røtter.

Nattverd rundt alterringen. Dette fokuserer på fellesskapet med den universelle kirken/den usynlige menigheten både i tiden og i evigheten, representert ved den usynlige halvdel av alterringen (Jf Åp 4,8–11).

Vi ønsker å oppmuntre menighetene til å feire påskemåltid på Skjærtorsdag og avslutte bordfellesskapet med nattverd. Mye kan tyde på at bordfellesskap med påfølgende nattverd har vært en del av de første kristnes feiring (1 Kor 11,20ff).

Den Evangelisk Lutherske Frikirke har i sin historie lagt vekt på nattverden som et “samfunnsmåltid”. Bordfellesskap og brødsbrytelse har stått sentralt. Mange menigheter finner at nattverd i en halvsirkel foran i kirken gir mere høytid.

Vi anbefaler at nattverd rundt et bord heller bør brukes ved særlige anledninger kombinert med et fellesskapsmåltid, på Skjærtorsdag eller under en menighetshelg. Menighetens størrelse og kirkerommets form har avgjørende betydning for hvordan et bordfellesskap kan arrangeres og oppleves. Det er lettere å oppleve bordfellesskapet i et lite kirkerom med 15 nattverdsgjester samlet rundt ett bord, enn i et kirkehus med katedralstil der 150 nattverdsgjester betjenes ved at brød og vin sendes rundt i benkene. For mange kan det være vanskelig å la nattverden gå forbi når en sitter i benkeradene, derfor bør en overveie om denne nattverdsformen er hensiktsmessig i større sammenhenger.

C. Barn og nattverd

Nattverden er et mysterium som først av alt ikke forutsetter stor intellektuell kunnskap, men tro. I Frikirken har vi ingen nedre aldersgrense for å delta i nattverd. Nattverden er en Guds gave som blir gitt oss i Jesus. I vår kirkes forfatning står det:

Menigheten bør gjennom dåpsopplæringen legge til rette for at de barna som ser sammenheng mellom tro på Jesus Kristus og nattverd-

deltagelse, kan få delta i nattverden. Menigheten må inkludere barna i menighetsfellesskapet, og en viktig del av dette fellesskapet er nattverden. (Bekjennelsesskrifter, Forfatning og reglement)

Menigheten bør oppmuntre foreldre/foresatte til å gi enkel undervisning om nattverdens betydning og innhold. Barn som vil delta i nattverd skal komme ifølge med en voksen. Foreldre/foresatte må selv gjøre en vurdering om barna skal få del i nattverden. Der barna ikke mottar brød og vin vil den som forretter nattverden formidle velsignelse ved håndspåleggelse.

D. Udøpte og nattverd

I flere menigheter er det ektepar som har valgt å ikke døpe barna sine. Flere og flere gifter seg på tvers av konfesjoner og har gjort et bevisst valg i forhold til dåp. Skal udøpte (voksne eller barn) bli nektet nattverd?

For en rett avgjørelse i dette spørsmålet er det viktig å legge til grunn Frikirkens nattverdteologi. I vår liturgi inviteres alle døpte og troende til Herrens bord.

Den grunner i et syn på nattverden som et paktsmåltid for de døpte/troende. Dåpen er det nye paktstegnet. Tanken er at bare den som gjennom dåpen har del i paktsfellesskapet, kan delta i paktsmåltidet.

Gjennom kirkehistorien er det en meget klar sammenheng mellom dåp og nattverd, på den måten at katekumener (de udøpte som gikk til dåpsundervisning) ikke en gang fikk overvære nattverdmåltidet. Da var dåpen ikke bare inngangsporten til å motta Herrens legeme og blod, men i det hele for å kunne være til stede. Vi erkjenner imidlertid at dette kan være en vanskelig avveining da de aktuelle foreldrene ofte er sterkt engasjerte i menigheten. Vi råder likevel til at ikke følelser og pragmatiske anliggender går foran teologi, men at en bestreber en god og åpen dialog om nattverden. Den største utfordringen i forhold til menigheten ligger i å nekte udøpte nattverdfellesskap. Vi kan holde fast på invitasjonsordene i nattverden og derfra overlate til den enkeltes samvittighet å trekke konsekvensene av det. Som pastorer og ledere bør vi samtale med

dem det gjelder for å begrunne Frikirkens nattverdsyn.

Ut fra Jesu egen befaling skal en kristen søke dåpen, ja la seg døpe. Ikke som en valgfri mulighet, men som en nødvendig og helt avgjørende del av sitt disippelskap. Å ikke være døpt er for en kristen kun en midlertidig tilstand.

Vår anbefaling er at udøpte, om det er barn, ungdom eller voksne, blir velsignet ved nattverden.

E. Nattverd og kirketukt

Nattverdbordet har i tidligere tider blitt brukt til kirketukt gjennom nattverdnekt. I oldkirken var det vanlig å utelukke for eksempel soldater/militære ved nattverdbordet. Å bruke nattverdbordet som en måte å utøve kirketukt på, kommuniserer dårlig i dag. Det skal være tungtveiende grunner til å utestenge noen fra nattverdbordet. Om denne form for kirketukt skulle være aktuelt, bør avgjørelsen om nattverdnekt finne sted i samtalen i det sjelesørgiske rom og ikke ved nattverdbordet.

F. Nattverd og husmenigheten

Hvem kan forrette nattverden i menigheten?

I flere menigheter har det blitt vanlig med nattverd i mindre fellesskap. I vår bekjennelsesskrift *Confessio Augustana* artikkel 14 står det:

... ingen bør lære offentlig eller forvalte sakramentene i kirken uten å være rettelig kalt.

Vi vil oppmuntre menighetene til å ha avklarte holdninger og retningslinjer i forvaltningen av nattverd i smågrupper/husfellesskap. Dette bør skje i samsvar med Frikirkens ordning, under tilsyn av menighetens eldste.

”Ved samlinger i menighetens regi der menigheten ønsker at nattverd feires, og ingen av menighetens ordinerte kan forrette, kan eldsterådet delegere denne oppgaven til andre medlemmer i fullt medlemskap.” (Synodemøtet i Arendal 2002)

VI. Anbefalinger til Frikirkens menigheter

1. I pakt med den tidligste kirkens tradisjon og reformasjonen, bør man feire Herrens nattverd regelmessig og minst en gang i måneden, gjerne oftere.
2. Takkebønnen, påkallelsen av Den hellige ånd (epiklesen) og innstiftelsesordene hører med i nattverdhandlingen.
3. Både gjæret (syret) og ikke-gjæret (usyret) brød er legitimt å bruke som nattverdbrød.
4. Glutenfritt brød er legitimt å bruke som nattverdbrød, så fremt det er laget av hvetestivelse og ikke av stivelse av mais, ris eller poteter.
5. Brødet bør helst brytes under innstiftelsen, før utdelingen. Av praktiske grunner kan en del av brødet bli delt opp på forhånd.
6. Som vin kan man bruke druevin, hvis det er ønskelig kan den være blandet med vann eller være avdampet druevin eller alkoholfri.
7. Vinen bør bli innviet og delt ut fra ett beger.
8. Menighetene bør velge en utdelingsform som ivaretar pastors og eldstes ansvar som sakramentsforvaltere.
9. Det bør forkynnes for hver enkelt nattverd gjest: “Dette er Jesu legeme/kropp” og “Dette er Jesu blod”.
10. Den (de) som har ansvar for forberedelsen av nattverden, må sørge for at det er tilstrekkelig med brød og vin framlagt på nattverdbordet. Den som innstifter nattverden, bør berøre alle elementene som ligger på nattverdbordet
11. Elementer som er blitt til overs, bør vanligvis fortæres innenfor rammene av nattverdfeiringen.
12. For å markere overgangen til nattverden kan en bære fram nattverdelementene ved inngangen til nattverdfeiringen. Gjerne med et ferskt bakt brød.
13. Det anbefales utdeling ved vandrende nattverd eller stående halvsirkel ved vanlige gudstjenester.

VII. Tillegg

A. Liturgi for nattverd i Den Evangelisk Lutherske Frikirke

1. Innbydelse

Den som forretter innbyr alle døpte og troende til Herrens bord og minner om hva nattverden er og gir, for eksempel slik:

Enten A:

L Alle som er døpt og vil følge Jesus, innbys til å ta del i nattverdmåltidet.

Eller B:

L Alle som er døpt og vil ha fellesskap med Jesus, innbys til å ta del i nattverdmåltidet.

Eller C:

L Den korsfestede og oppstandne Kristus kaller oss i nattverdmåltidet til fellesskap med seg og sin verdensvide menighet gjennom alle tider. Dette måltidet peker tilbake på Jesu død på korset, og det peker fram mot det fullkomne festmåltid i himmelen. I nattverdmåltidet har Jesus på en særlig måte lovet sitt underfulle nærvær, han som gir tilgivelse og oppreisning, håp og evig liv. Derfor innbys alle som er døpt og vil følge Jesus, til å ta del i dette måltidet.

Udøpte innbys til å komme fram og motta velsignelse ved nattverden.

2. Salme før nattverden

Under salmen bæres fram brød og vin, dersom dette ikke har skjedd ved gudstjenestens begynnelse.

3. Innledning til nattverden

Synsbe kjennelsen kan legges i forkant av nattverden som alternativ til gudstjenestens andre hoveddel 2. Bønn og lovprisning. Den bør bestå av:

Innledningsord

Stillhet

Felles bekjennelse

Løftesord

En kan innlede nattverdfeiringen med: **Bønn og fredshilsen**

L La oss be.

Herre Gud, himmelske Far! Vi kommer til ditt bord, ikke i tillit til oss selv eller våre gjerninger, men alene på grunnlag av din store nåde i Jesus Kristus, vår Herre. Ta imot oss, og la dette måltid føre oss stadig nærmere deg og hverandre. Velsignet være du, Gud, i evighet.

Her kan følge:

L Kristus er vår fred. Vi er lemmer på Kristi kropp. Vi som er forsonet med Gud og har fred med ham, er kalt til et liv i forsoning med hverandre.

La oss derfor, som et tegn på den innbyrdes kjærlighet Herren kaller oss til, reise oss og hilse hverandre med "Guds fred".

De tilstedeværende reiser seg og hilser hverandre med "Guds fred".

4. Lovprisning og Herrens innstiftelsesord

L La oss takke Herren vår Gud.

Menigheten blir stående.

L I sannhet, verdig og rett er det at vi alltid og alle steder priser deg Herre, hellige Far, allmektige, evige Gud, Skaperen av himmel og jord ved din Sønn, Jesus Kristus vår Herre.

Enten A:

L I kraft av en evig Ånd bar han seg selv fram som et lyteløst offer for Gud og satte seg ved Majestetens høyre hånd for alltid.

Eller B:

L Du alene er verd vår takk og lovprisning. Du elsket oss med så stor kjærlighet at du gjorde oss levende med Kristus, vi som var døde på grunn av våre synder. Han som ikke visste av synd, gjorde du til synd for oss, for at vi i ham skal få din rettferdighet.

L Ved ham lovsynger englene din herlighet, og din menighet i himmelen og på jorden priser ditt navn ved samstemmig jubel. Med dem vil også vi forene våre røster og tilbedende syng.

Enten A:

Hellig, hellig, hellig! Herre Gud allmektig, jord og hav og himmel, se alt skal prise deg!

Hellig, hellig, hellig! Nådefull og prektig. Fader, Sønn og Ånd, all ære være deg!

(19 v4 i Ære være Gud)

Eller B:

Du er hellig, du er hel. Du er alltid mye mer enn vi noen gang forstår. Du er nær oss nå. Velsignet være du, vår Herre og vår Gud. Din velsignelse på jord blir til brød på vårt bord.

Du er hellig. Du er helhet. Du er nærhet. Hele kosmos lover deg! Hosianna, hosianna, hosianna, hosianna, vår Gud!

(32 i Salmer underveis)

Eller C:

*Hellig, hellig, hellig er Herren Sebaot. Hellig, hellig, hellig er Herren Sebaot. Hele jorden er full av hans herlighet, hele jorden er full av hans herlighet, hele jorden er full av hans herlighet, ære være Gud!
(163 i Salmer underveis)*

L Lovet være du, hellige Gud, himmelske Far, som i kjærlighet til din falne skapning lot Jesus Kristus bli menneske for å frelse oss fra synd og død og vinne deg et hellig folk. Vi ber deg: Send din Ånd over oss og dine gaver, så vi i tro kan ta imot Jesus Kristus i brødet og vinen.

Vår Herre Jesus Kristus, i den natt da han blev forrådt, tok han et brød,

(den som forretter tar brødet)

takket og brøt det, ga sine disipler og sa: Ta imot og spis! Det er min kropp (mitt legeme)

som gis for dere. Gjør dette til minne om meg!

Likeså tok han kalken etter måltidet,

(den som forretter tar kalken)

takket, ga dem og sa: Drikk alle av den! Denne kalk er den nye pakt i mitt blod som utøses for dere så syndene blir tilgitt. Gjør dette så ofte som dere drikker det, til minne om meg!

Her kan følge:

L Stort er troens mysterium.

A Kristus døde, Kristus stod opp, Kristus skal komme igjen.

L Nådige Gud, vi feirer dette måltid med glede og takk for din Sønns fullbrakte offer, i troen på hans seierrike oppstandelse og himmelfart og i forventning om hans gjenkomst i herlighet. Forenet med ham som grenene med vintreet ber vi: Lær oss å elske hverandre som du har elsket oss, og la oss en gang samles hos deg i ditt fullendte rike.

*A Vår Far i himmelen!
La navnet ditt helliges.
La riket ditt komme.
La viljen din skje på jorden slik som i himmelen.
Gi oss i dag vårt daglige brød,
og tilgi oss vår skyld,
slik også vi tilgir våre skyldnere.
Og la oss ikke komme i fristelse,
men frels oss fra det onde.
For riket er ditt,
og makten og æren i evighet.
Amen.*

Eller:

*A Fader vår, du som er i himmelen!
La ditt navn holdes hellig.
La ditt rike komme.
La din vilje skje på jorden som i himmelen.
Gi oss i dag vårt daglige brød.
Forlat oss vår skyld,
som vi og forlater våre skyldnere.
Led oss ikke inn i fristelse,
men frels oss fra det onde.
For riket er ditt,
og makten og æren i evighet.
Amen.*

Menigheten setter seg.

5. Brødsbrytelse

Den som forretter bryter brødet, gjerne innledet med ordene:

Enten A:

*L Velsignelsens beger som vi velsigner,
gir oss del i Kristi blod.
Brødet som vi bryter,
gir oss del i Kristi kropp.
Fordi det er ett brød,
er vi alle en kropp.
For vi har alle del i det ene brød.*

Eller B:

*L Som såkornet ble spredt ut over marken
og igjen samlet til dette ene brød,
som vi nå bryter,
ber vi deg at du samler din kirke
fra jordens ender
til ditt rike.
Din er æren og makten
gjennom Jesus Kristus til alle tider.*

Deretter synger menigheten:

Enten A:

*Verdig, verdig er Guds Lam. Verdig, verdig er Guds Lam. Verdig, verdig er Guds Lam, Frelseren.
Ære halleluja. Ære halleluja. Ære halleluja, til Guds Lam.
(134 i Fyll hele jorden med lovsang)*

Eller B:

Såkorn som dør i jorden, oppstår som fylte aks. Druer som knuses i gjærkar, modnes til gyllen vin. Gud, gi oss troen tilbake: tro gjennom dypest mørke, liv gjennom natt og død!

Vi som ble døpt til Kristus, døpt til hans død og grav, eier oppstandelsens løfte: lovsang og evig liv. Himmelenes lovsang begynner her hvor du selv er nær oss, midt i vår natt og død.

Såkorn som dør i jorden, lever i nye korn. Kristus, i måltidets samfunn gir du oss livets brød. Deg skal vi takke og tilbe! Slektenes evige lovsang stiger fra natt og død!

(299 i Salmer underveis)

Eller C:

O Guds Lam uskyldig, på korset ihjelslaget, Inntil døden lydig, hvor ille du var plaget! For vår skyld var du såret, har verdens synder båret, miskunn deg over oss, o Jesus!

O Guds Lam uskyldig, på korset ihjelslaget, Inntil døden lydig, hvor ille du var plaget! For vår skyld var du såret, har verdens synder båret, gi oss din fred, o Herre Jesus!

(325 i Ære være Gud)

6. Nattverdsmåltidet

L Kom, for alt er gjort ferdig!

I hovedgudstjenesten anbefales utdeling ved vandrende nattverd eller stående halvsirkel ved nattverdbordet. Nattverdgjestene går da fram i kirken og mottar brødet og vinen stående, eventuelt knelende.

Der en ikke velger å bruke kontinuerlig nattverdutdeling kan nattverd-gjestene bli hilst med et passende bibelord ved hver utdeling og/eller «Fred være med dere».

Ved utdelingen kan eldste, diakon eller annen medhjelper assistere.

Brødet deles ut med disse ord:

Dette er Jesu legeme! Eller: Kristi kropp/legeme, gitt for deg.

Kalken deles ut med disse ord:

Dette er Jesu blod! Eller: Kristi blod, utøst for deg.

Den enkelte kan svare: Amen.

Barn, ungdom og voksne som kommer fram og som viser at de ikke skal motta nattverden, velsignes av den som bærer brødet, med håndspåleggelse eller korstegning. Eksempel på velsignelsesord:

Gud velsigne deg og bevare deg.

Under utdelingen kan det spilles musikk, menigheten kan synge bønne- og lovsanger til den nærværende Jesus Kristus eller det kan være stillhet.

Etter utdelingen sier den som forretter

L Den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus har her gitt oss sitt helige legeme og blod. Med det har han sonet alle våre synder. Han styrke og holde oss oppe i en sann tro til det evige liv.

7. Takkebønn for nattverden

Den som forretter kan sitere et passende bibelord. Han/hun kan gi ordet fritt til takk og bønn eller be en bønn med takk for nattverdets gaver for eksempel slik:

L Vi takker deg, himmelske Far, for dine velsignede gaver. Vi ber deg at

du ved disse gaver vil bevare oss i troen på deg, forene oss i din kjærlighet og stadfeste i oss håpet om det evige liv, for din Sønnns, Jesu Kristi, vår Herres skyld.

KILDER

Nattverdliturgien er hentet fra Ordning for hovedgudstjenesten i håndboken: Gudstjenester og kirkelige handlinger for Den Evangelisk Lutherske Frikirke (Prøveliturgi i 2013, for godkjenning av Synoden i 2014.)

Håndboken inneholder også et tillegg med flere alternative bønner, sanger og formularer en kan velge mellom.

Se også:

Hvorfor gudstjeneste? Hva er gudstjeneste? Hvordan er gudstjenesten i Frikirken? (Innledningskapittel i Prøveliturgi i 2013, for godkjenning av Synoden i 2014.)

«Når dere kommer sammen...» Gudstjenesten i kristne kirker og trossamfunn i Norge. Norges kristne råds skriftserie - nr. 16. 2012.

B. Martin Luthers forklaring til nattverden

Hva er nattverden?

Nattverden er vår Herre Jesu Krist sanne legeme og blod i og med brødet og vinen. Kristus selv har innstiftet nattverden for oss kristne til å ete og drikke.

Hva sier Guds ord om dette?

Vår Herre Jesus Kristus i den natt da han ble forrådt, tok han et brød, takket, brøt det, gav disiplene og sa: Ta dette og ét det. Dette er mitt legeme som gis for dere. Gjør dette til minne om meg. Likeså tok han kalken etter måltidet, takket gav dem og sa: Drikk alle av den. Denne kalk er den nye pakt i mitt blod som utøses for dere til syndenes forlatelse. Gjør dette så ofte som dere drikker det til minne om meg.

Hva får vi i nattverden?

Det ser vi av disse ordene: «Det gis for dere» og «det utøses for dere til syndenes forlatelse». Med disse ord gir Gud oss i sakramentet tilgivelse, liv og salighet. For der hvor syndene blir tilgitt, der er det også liv og salighet.

Hvordan kan så store ting skje ved at vi eter og drikker?

Ikke ved at vi eter og drikker, men ved ordet som sier: «Det gis for dere» og «det utøses for dere til syndenes forlatelse». Disse ordene er hovedsaken i sakramentet, sammen med det at vi eter og drikker. Den som tror disse ord, han har det de sier, nemlig syndenes forlatelse.

Hvem er verdige til å ta imot nattverden?

Ytre forberedelse, som det å faste, kan være en god skikk. Men verdig og vel forberedt er den som tror på disse ord: «Det gis for dere» og «det utøses for dere til syndenes forlatelse». Den som ikke stoler på disse ordene, men tviler på dem, han er ikke verdig og forberedt. Ordene «for dere» krever hjerter som tror.

(Martin Luther: *Den lille katekisme*)

C. Oppskrift på usyret nattverdrød

Det usyrede jødiske brødet som blir brukt ved påskemåltidet, kalles matza.

Dette nattverdrødet er ikke hevet med gjær eller annet hevingmiddel, men med egg, slik den jødiske tradisjonen pleier. Det kan gjøre at det smaker litt mer som en kake, derfor er det ganske mye salt i deigen i denne oppskriften. Smak dere fram til forholdet mellom grovt og fint mel, og finn ut hvor mye salt dere ønsker å bruke i deres nattverdrød.

Pisk lett sammen:

2 små egg

1 dl lunkent vann

2 ss olivenolje

Ha i:

1 ts salt

1 dl grov sammalt hvete

Og rør inn

3-4 dl vanlig fint hvetemel, litt etter litt

Deigen skal være så løs som mulig, men ikke klissete. Ta ev en liten bit av deigen (på størrelse med en bolle) og bak resten ut til et rundt brød, ca 18-20 cm i diameter. Legg det på bakepapir og trykk det litt flatt.

Kna inn mere fint hvetemel i den lille deigbiten, slik at den blir fast og lar seg trille til en pølse, ca 40 cm lang. Del den i tre lengder; to på 10 cm og en på 20 cm. Av disse formes et Kristusmonogram/kristogram, som legges på brødet. Pensle med egg og stek det ved 180° i 15-20 minutter.

Avkjøl på rist. Brødet kan brytes i små deler som deles ut. Det smuler ikke.

(Marit Stalheim Grimstad: Oppskrift i forbindelse med en oppgave skrevet på diakonhjemmet.)

D. Nattverdbønner og takkebønner

Nattverdbønn fra Didaché, ca år 90

*Som såkornet ble spredt ut over marken
og igjen samlet til dette ene brød,
som vi nå bryter,
ber vi deg at du samler din kirke
fra jordens ender
til ditt rike.
Din er æren og makten
gjennom Jesus Kristus til alle tider!*

*Herre, befri din kirke
fra alt ondt
og gjør den fullkommen i din kjærlighet.
Samle den kirken, som du har helliget,
fra de fire verdenshjørner
og la den møte det riket som venter.
For din er makten og æren gjennom alle tider.*

La nåden komme og denne verden forgå!

*Hosianna, Davids Gud!
Den hellige kan komme,
den urettferdige må gjøre bot;
Marana ta!
Amen.*

Fra Basilios den stores liturgi:

Med frimodighet kommer vi syndere nær til ditt alter og bringer fram symbolene på Kristi hellige legeme og blod, vi ber og påkaller deg du Helligste av hellige, med din velvilje av godhet, la Den hellige ånd

komme ned over oss og disse gavene som vi bærer fram for deg; måtte han velsigne og hellige dem og gi oss i brødet vår Herre, Gud og frelser, Jesus Kristi legeme og i denne kalken vår Herre, Gud og frelser, Jesu Kristi blod utgytt til liv for verden.

Fra Johannes Krysostomus liturgi:

Vi ber deg send din Hellige Ånd over oss og over disse gavene vi bærer fram, og skap av dette brødet Jesus Kristi dyrebare legeme, omskapt av din Hellige Ånd. Og av det som er i denne kalk, Jesu dyrebare blod, omskapt av din Hellige Ånd. Så de virker for dem som får del i dem til renselse for sjelen, tilgivelse for synd, delaktighet i din Hellige Ånd og fylde av ditt rike og ikke fordømmelse.

E. Liturgi for påskemåltid.

(Måltidet er beregnet for alle aldersgrupper og kan feires i menigheten eller i hjemmet. Om man ønsker å feire nattverd i forbindelse med påskemåltidet, legges denne i etterkant av selve måltidet. Opplegget er hentet fra boka «Påskeglede. Lesestykker for familien» Verbum Forlag 2003.)

Velkomst

Åpningssangen synges stående mens lysene i staken blir tent.

(Sangene kan gjerne byttes ut med sanger som er mer kjent.)

Hevenu shalom alechem, (3x)

Hevenu shalom, shalom, shalom alechem.

Jeg blir så glad når jeg ser deg. (3x)

Jeg blir så glad, så glad, så glad når jeg ser deg.

Det er Guds fred jeg vil gi deg. (3x)

Det er Guds fred, Guds fred, Guds fred jeg vil gi deg.

T og M: Israelsk folkesang

1. beger blir fylt: Livets beger.

Livets beger

L: Denne kvelden skal vi minnes at Gud har satt oss fri fra det onde, fra synden og døden. I gammel tid befridde han Israelsfolket som var slaver under farao i Egypt. Nå har han befridd oss fra døden gjennom Jesus. Han døde for vår skyld og sto levende opp igjen. Israelsfolket slaktet påskelammet. De smurte blodet på dørstolpene for at dødsengelen skulle gå forbi deres hus. Jesus er vårt påskelam.

Bønn:

L: Vi velsigner dette måltidet og denne kvelden i ditt navn, Jesus. Amen.

Vi tømmer livets beger mens vi sier: Velsignet være du, Gud, som har skapt alt og gitt oss livet.

Fellesbønnen blir bedt, 1. beger blir tømt.

Frihetens beger

Persillekvast blir dyppet i saltvann og spist – leder først, så alle.

L: Når vi dypper persillen i saltvann og spiser den, er det for å minnes alle tårene Israelsfolket gråt i Egypt. Vi vil også minnes alle de smertene Jesus hadde. Israelsfolket gikk tvers gjennom Sivhavet. Jesus gikk gjennom dødens hav og vant frihet og evig liv for oss.

Den midterste delen av de tre leivene med usyret brød på seder-fatet blir brutt i to. Den ene halvparten blir lagt til side til "ettermåltid" (Afikomen). Dette brutte brødet blir tatt frem igjen ved nattverdfeiring

og delt ut der.

Den andre halvparten blir brutt i biter og delt ut. Alle spiser sitt stykke først sammen med pepperrotssalat/bitre urter og så sammen med ”mursteins-deigen”.

L: Dette er brødet som ble laget i all hast og spist den natten Israel skulle ut av Egypt. Det er det samme brødet som Jesus delte med disiplene sine den kvelden han ble forrådt.

2. beger blir fylt: Frihetens beger.

En av de yngste i forsamlingen spør:

- Hva skiller denne kvelden fra alle andre kvelder?

L: På alle andre kvelder kan vi spise enten syret eller usyret brød, - men denne kvelden bare usyret brød.

På alle andre kvelder kan vi spise alle slags urter, - men denne kvelden bare bitre urter.

På alle andre kvelder dypper vi ikke så mye som en gang, - men denne kvelden dypper vi to ganger. (= persille i saltvann og bitre urter i ”deigen”)

På alle andre kvelder sitter vi oppreist eller lener oss til siden når vi spiser, - men denne kvelden lener vi oss alle til siden. (jfr. Oldtidens skikk med å ligge til bords)

L: Når vi denne kvelden spiser bare usyret brød og bitre urter, når vi dypper i saltvann og alle lener seg til siden, så skal alt dette gjøre denne kvelden til en ”annerledes” kveld. Det skal hjelpe oss til å huske på hvordan Israelsfolket ble reddet ut av Egypt, og hvordan vår Herre Jesus en annen påske ble vår redning ved sin lidelse og død for oss. La oss nå fortelle hverandre om utferden av Egypt.

(Gjerne muntlig samtaleform)

Moses ba folket om å slakte påskelammet, dyppe en isopkvast i skålen der blodet fra lammet var samlet, og stryke noe av blodet på dørbjelken og på dørstolpene i huset. Samme natt gikk Guds engel gjennom landet

og drepte den førstefødte i hvert hus. Men der blodet fra lammet var smurt på dørbjelken og dørstolpene, gikk engelen forbi. Den natten lød det et fælt skrik over hele Egypt, for det var ikke et hus hvor det ikke var noen død. Faraos sendte bud etter Moses og Aron og sa: "Gjør dere i stand og dra bort fra mitt land, både dere og israelittene!" Da brøt israelittene opp. De var omkring 600 000 mann til fots, foruten kvinner og barn, og store flokker småfe og storfe. Av deigen de hadde laget i all hast i Egypt bakte de kaker og usyret brød, for de hadde ikke hatt tid til å lage seg niste.

Men faraos angret på at han hadde latt slavene sine få dra ut i frihet. Han spente for stridsvognen, kalte ut hæren sin og satte etter Israelfolket med raske hester, vogner og våpen. Egypterhæren nådde Israelfolket igjen da de lå i leir ved Sivsjøen. Folket ble livende redde da de så egypterne nærme seg og sa til Moses: "Hvorfor har du ført oss bort fra Egypt, bare for at vi skal dø her? Det hadde vært bedre for oss å være slaver enn å dø i ørkenen." Men Moses sa til dem: "Vær stille! I dag skal dere få se hvordan Gud frelser dere!" (2 Mos 12,21-42;14,5-14)

L: Lovsyng Herren, for han er god.

A: Evig varer hans miskunn!

L: Lovsyng Herren, for han er god.

A: Evig varer hans miskunn.

Han alene gjør undere.

Han førte Israel ut av Egypt.

Han kløvde Sivsjøens vann i to.

Og førte Israel midt gjennom den.

Han ledet folket i ørkenen.

Han ga dem landet til eie.

Han tenkte på oss i vår nød.

Han rev oss ut av vår fiendes vold.

Lovsyng Herren, for han er god.

T Salme 136/ M: S. Eriksen

*L: La oss nå fortelle hverandre om hvordan Jesus ble ført til korset for å dø, og om hvordan han sto opp igjen for å gi oss evig liv.
(Gjerne muntlig samtaleform)*

Soldatene fanget Jesus i Getsemanehagen og tok ham med til Det høye råd, som var jødernes råd. Det høye råd sendte ham videre til Pilatus, som var den romerske høvedsmannen. Pilatus dømte Jesus til å dø, selv om han skjønte at Jesus var uskyldig. Jesus ble pisket og slått, og de presset en krone av spisse torner ned i pannen hans. Så måtte han selv bære korset sitt fra Pilatusborgen og ut av byen til Hodeskallestedet, som kalles Golgata på hebraisk. Han ble korsfestet med to røvere, en på hver side av ham. På korset hadde Pilatus satt innskriften: Jesus fra Nasaret, jødernes konge.

”Jeg tørster,” sa Jesus. Da tok de en svamp full av eddik, satte den på en isopstilk og holdt den opp til munnen hans. ”Det er fullbrakt,” sa Jesus. Så bøyde han hodet og døde.

Det var kvelden før sabbaten, og jødene ville ikke ha de døde hengende på korset over høytiden. Soldatene brøt bena på de to røverne for at de skulle dø raskere. Men Jesus var allerede død, så de brøt ikke bena hans. Men en soldat stakk ham i siden med et spyd, og straks kom det ut blod og vann. To ord fra Det gamle testamente gikk her i oppfyllelse: Ikke et ben skal brytes på ham, og: De skal se på ham som de har gjennomboret.

Da sabbaten var over, kjøpte Maria Magdalena og Maria, mor til Jakob, og Salome velluktende oljer for å gå og salve ham. Meget tidlig den første dag i uken kom de til graven, da solen gikk opp. De sa til hverandre: ”Hvem skal vi få til å rulle bort steinen fra inngangen til graven?” Men da de så opp, fikk de se at steinen var veltet fra. Den var meget stor. Da de kom inn i graven, så de en ung mann sitte på høyre side, kledd i en hvit, lang kjortel, og de ble forferdet. Men han sa til dem: ”Vær ikke forferdet! Dere søker Jesus fra Nasaret, den korsfestede. Han er oppstått, han er ikke her!” (Joh 19,17-22.28-37; Mark 16,1-8)

Sang

På Golgata sto det et kors. Jesus hang på det korset.

I hagen var det en grav. Jesus lå i den graven.

Men – korset er tomt, graven er tom,

Jesus sto opp og han lever.

Men – korset er tomt, graven er tom,

Jesus sto opp og han lever.

T og M: Geir Hindar

*L: Vi tømmer frihetens beger mens vi sier: Velsignet være du, Gud,
som har skapt alt og gitt oss friheten.*

2. beger blir tomt.

Måltidet

Leder forklarer det som ligger på bordet, og alle smaker etter hvert.

Lammeknoke = påskelammet i Egypt og Jesus som Guds lam, offerlammet

Usyret brød = utferden fra Egypt og hastverket, og at Jesus ble knust for våre misgjerninger

Bitre urter/pepperrotssalat = at livet ble bittert for Israelfolket, og om Jesu bitre pine på korset

Deigen "murstein" = teglen slavene måtte blande i Egypt

Persille dyppet i saltvann = tårene i Egypt og Sivsjøen

Egget = det ekstra offeret i templet

Bordbønn

I Jesu navn går vi til bords

og spiser, drikker på ditt ord.

Deg, Gud, til ære, oss til gavn,

så får vi mat i Jesu navn. Amen

Her følger hovedmåltidet.

*Bordbønn etter maten
For mat og drikke her du gav,
for din velsignelse derav,
for daglig brød fra faderhånd,
lær oss å takke ved din Ånd. Amen*

Velsignelsens beger

3. beger blir fylt: Velsignelsens beger.

L: La oss fortelle hverandre om Jesu siste måltid med disiplene.
(Gjerne muntlig samtaleform)

Kvelden før han døde, holdt Jesus påskemåltid med disiplene sine. De feiret påsken, mintes utferden av Egypt og sang lovsangen. Men Jesus ga måltidet et nytt innhold. Da han brøt det usyrede brødet og ga disiplene, sa han: "Dette er min kropp." Og da han ga dem velsignelsens beger – det tredje begeret med vin – sa han: "Dette er mitt blod."

Han sa også: "Den som vil være størst blant dere, skal være de andres tjener."

På denne kvelden feirer vi at vi er Guds barn, på grunn av Jesus. Vi ber sammen slik Jesus lærte oss å be:

Alle ber Herrens bønn.

Det brutte brødet som ble lagt til side som "etter-rett" (Afikomen) blir tatt frem, det brytes og deles mellom deltakerne.

L: Velsignet være du, Gud, som gir oss brød av jorden og brød fra himmelen. Amen.

L: Vi tømmer velsignelsens beger mens vi sier: Velsignet være du, Gud, som har skapt alt og velsignet oss.

3. beger blir tømt.

Sang

*Når vi deler det brød som du oss gir, (2x)
blir vår natt vendt til dag i din kjærlighets soloppgang.
Å, Jesus, du er vårt liv!*

Når vi drikker den vin som du oss gir.

Når vi lovsynger deg omkring ditt bord.

T og M: Negro Spiritual gra beg av 1800-tallet

O: Lars Åke Lundberg 1972/Svein Ellingsen 1980

Håpets beger

*4. beger blir fylt: Håpets beger.
Et barn leser fra Åpenbaringen 21,1-5
Leder ber en kort, fri bønn.*

*L: Vi tømmer håpets beger mens vi sier: Velsignet være du, Gud, som
har skapt alt og gitt oss håpet.*

4. beger blir tømt.

*L: I år feirer vi påske her. Men når Gud vil skal vi feire måltid i
Himlenes Rike, i det nye Jerusalem.*

Sang

*Jeg vet en deilig have
hvor roser står i flor.
Den skapte Gud til gave
for alle barn på jord.*

*Der kan de seg fornøye
i solens klare skinn.
Gud Fader i det høye,
lukk meg i haven inn!*

*Nå ber jeg deg å bøye
mitt hjerte og mitt sinn.
Gud Fader i det høye,
lukk meg i himlen inn!*

T: Ukjent, etter trad. Martin Luther/M: Ludvig M. Lindeman 1875

Symbolene ved påskemåltidet

Sederfatet:

Ved det jødiske påskemåltidet inntar sederfatet en sentral plass. Tingene på fatet har symbolsk innhold. I stedet for fat kan det godt brukes seks skåler som plasseres i samme orden som rettene på fatet.

Lammeknoken skal minne om påskelammet i Egypt og om at Israel selv er som et lam som uskyldig føres til slakterbenken.

Deigen (hebr. charåsæt) skal ved sitt utseende minne om leiren (tegl) som ble brukt til byggevirksomheten i Egypt, da israelittene måtte utføre trellearbeid for farao (2 Mos 1,11–14).

Bitre urter skal minne om hvordan egypterne gjorde livet surt for Israels folk, med tvangsarbeid og forfølgelser.

Persille dyppet i saltvann skal minne om fedrenes tårer da de var slaver i Egypt, og om det salte vannet i Sivsjøen som israelittene krysset tørrskodd. Den grønne persillen er også symbol på liv, fruktbarhet og håp, selv gjennom tårer.

Egget symboliserer det ekstra offer som ble båret frem i templet på høytiden.

Usyret brød (hebr. matzah) skal minne om hastverket under utferden (2 Mos 12,34.39). De tre rituelle matzot: Til vanlig ble det brukt to brød til sabbat. Påske er en ekstra høytid, derfor et ekstra brød. Skal også minne om Abraham, Isak og Jakob eller Kohen, Levi og Israel.

Vinen eller druesaften står for glede og fest. De fire begrene: 2 Mos 6,6–8. Det femte, Elias' beger, skulle fylles så det renner over.

Vi feirer påske for å minnes Israelsfolkets utfrielse fra Egypt og Guds endegyldige forløsergjerning i Jesus Kristus.

Oppskrifter (til 10 personer)

Bitre urter/maror

1 tube revet pepperrot

4 små reddiker

4 cm rettish

Et par skiver rødbeter

Alt hakkes opp og blandes. En liten del legges på sederfatet, resten settes i skåler på bordet til bruk under måltidet.

Lammeknoke til sederfatet.

Charoset

2 store epler

250 gr nøtter/mandler

1 ss kanel

Litt rosiner

Hurtigmiks og smak til med sukker, honning og druesaft. Skal ligne eplemos. En liten del legges på sederfatet, resten settes i skåler på bordet til bruk under måltidet.

Chaseræt/reddik – Skjær reddiken eller pepperroten i 10 cm lange strimler. Legg noen på sederfatet. Resten (10 stk) settes i skåler rundt bordet under måltidet.

Persille og saltvann – Legg noen persilledusker på sederfatet. Resten legges i skåler rundt på bordet til bruk under måltidet. Sett fram noen skåler med saltet vann.

Egg – Beregn ? egg til hver deltaker.

Matzot – Kan bruke flatbrød eller tørre Vestlandslefser. Kan også bestille vanlig matzot.

Vin/druesaft – Beregn fire rituelle beger til hver deltaker. Annen drikk til hovedmåltidet.

Hovedrett – Hva man måtte ønske. Vanlig i Israel har vært tomatsuppe med egg til forrett, lammestek (4 kg) med mye grønnsaker og gratinerte/evt. bakte poteter til hovedrett. Det er ikke uvanlig å servere fjærkre (kylling/kalkun). Kan ha gryterett med ris og salat hvis det er mange deltakere. Fruktsalat til dessert (epler, appelsiner, bananer, druer).

Det rituelle sederfatet plasseres sentralt, gjerne litt opphøyd. De tre matzot som brukes rituelt, plasseres nær måltidslederen. Hver deltaker trenger sin egen Haggada, ordning for måltidet.

Bordet pyntes til fest.

Hva er nattverden, og hvordan bør den gjennomføres?

Vi lever i et stadig mer felleskirkelig kirkelandskap og vi tror at det er viktig å løfte fram det som er styrken, og hva som kjennetegner det lutherske synet på nattverden. Nattverden har vært, og skal fortsatt være, en sentral del av menighetens gudstjenestefeiring. Dette heftet vil gi en god begrunnelse på hvorfor.

De praktiske sidene og tilrettelegging av nattverden har fått en sentral plass. Håpet er at dette ikke bare skal være et studiehefte for spesielt interesserte, men at det også skal kunne virke fornyende, og være et ressurshefte for menighetene i nattverdsfeiringen.

fri kirken

